

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบท
กรณีภาคเหนือตอนบน”

โดย นายสมชาย ปรีชาศิลป์กุล และคณะ

มีนาคม 2559

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบท
กรณีภาคเหนือตอนบน”

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. นายสมชาย ปรีชาศิลปกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. นายทินกฤต นุตวงษ์	นักวิจัยอิสระ
3. นางสาวปริญญาวัลย์ ใจปิ่นตา	นักวิจัยอิสระ

ชุดโครงการ “ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท”ในสังคมไทย : บนความเคลื่อนไหวสู่ประชาธิปไตย”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตย: กรณีภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของคนในชนบท ความเปลี่ยนแปลงในการจัดตั้งทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองวัฒนธรรม และศึกษาความเปลี่ยนแปลงในการเมืองของประชาชนและการเมืองของชุมชน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนับตั้งแต่ พ.ศ. 2556 – 2558 โดยมีการเลือกพื้นที่การศึกษา 3 พื้นที่ พื้นที่แรกคือ พื้นที่ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่ตำบลสันทรายอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การขยายตัวของกลไกรัฐ การผลิตเชิงพาณิชย์ ได้ทำให้เกิดโอกาสและช่องทางใหม่ๆ ให้กับผู้คนในลักษณะที่หลากหลาย ความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชน โดยเฉพาะภายหลังจากกระแสการพัฒนาล้ำหลังทศวรรษ 2500 ได้ทำให้ชนชั้นนำและกลุ่มอื่นๆ บางส่วนในท้องถิ่นเข้ามามีช่องทางเพิ่มในการสะสมความมั่งคั่งของตน ต่อมาเมื่อกระแสการผลิตเชิงพาณิชย์แบบเข้มข้นได้แผ่ขยายเข้าไปในหมู่บ้านก็ได้ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและความสัมพันธ์ในกระบวนการผลิต การผลิตเชิงพาณิชย์ได้ทำให้เกิดโอกาสใหม่ๆ ในระบบการผลิต นอกจากการเป็นผู้ผลิตในไร่นาแต่เพียงประการเดียวการปรับเปลี่ยนสถานะตนเองในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ทำให้ชาวบ้านต้องเผชิญกับความเสี่ยงมากยิ่งขึ้นในกระบวนการผลิตหากดำเนินการในลักษณะของปัจเจกบุคคล การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการจึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งในการทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของตนเอง โดยการสร้างเครือข่ายระหว่างของผู้ประกอบการภายในกลุ่ม ข้ามกลุ่ม ข้ามพื้นที่ ก็จะเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งที่จะสามารถพบได้ในความเปลี่ยนแปลงนี้

ทั้งนี้ การขยายตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญต่อการสร้างสถาบันการเมืองในระดับท้องถิ่น รวมถึงการทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อตนและกลุ่มในระดับท้องถิ่น อันเป็นการทำให้ความหมายของการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นกลายเป็น “ประชาธิปไตยที่กินได้” และค่อยๆ ทวีความหมายต่อชาวบ้านเมื่อมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันส่งผลต่อการตระหนักถึงความสำคัญของการเลือกตั้งทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล

กลุ่ม พรรคพวก และชุมชนของตนที่ปรากฏขึ้นจริง รวมทั้งจะเป็นกระบวนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับการเลือกตั้งด้วยการทำให้ชาวบ้านสามารถเข้าร่วมทางการเมืองได้โดยตรง

นอกจากนี้ก็ยังพบว่าชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกที่ถึงถิ่นมากขึ้นนำมาซึ่งความผันผวนและความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ต้องมีการจัดตั้งองค์กรและเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจเป็นระหว่างภายในท้องถิ่นหรือระหว่างคนในท้องถิ่นกับกลุ่มภายนอกท้องถิ่น โดยเครือข่ายทางสังคมที่ปรากฏขึ้นในพื้นที่ศึกษาจะพบว่าสามารถจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มสำคัญ คือ ประเภทแรก เครือข่ายของผู้ผลิตรายย่อย ประเภทที่สอง เครือข่ายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประการที่สาม เครือข่ายทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนเสื้อแดง

โดยสรุป ความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างโอกาส ทางเลือก และความเป็นอิสระของคนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนระดับล่างในท้องถิ่นให้มีเพิ่มมากขึ้น แม้โอกาสในการเข้าถึงและแสวงหาประโยชน์ของคนระดับล่างอาจมีน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยสัมพัทธ์ แต่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างเข้มข้นก็เปิดช่องทางใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน สำหรับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับท้องถิ่นแม้จะทำให้ชนชั้นนำในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้คนกลุ่มอื่นๆ สามารถสร้างอำนาจและพลังในการต่อรองให้เกิดขึ้นมากด้วยเช่นกัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเหล่านี้ย่อมเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้ความหมายต่อชีวิต ระบบความสัมพันธ์ และความคาดหวังต่อสถาบันต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไพศาล

Abstract

This research, Changes and Democratization Process: Case Studies of Upper North, aims to study the economics and social position changes of people in rural areas, cultural and people movement. The research uses a qualitative approach which conducted during 2013 – 2015 in 3 communities: Chang Keng subdistrict in Mae Jam district, Chiang Mai; San Pee Sua subdistrict in Muang district, Chiang Mai; and San Sai subdistrict in Mae Jan district, Chiang Rai.

The study found that an expansion of state mechanism and commercial production creates multiple opportunities for people. After the development era in 1950s, elites and others groups have accumulated the wealth. Intensification of commercial production changed the production and relation systems. In this process, people in rural areas take more risks under the individual management so networking among them is significant in order to fulfill their life security. Networking between groups, trans – groups, and trans – areas can be typically found in this process.

The expansion of the local administrative organizations since the 1997 Constitution has transformed the local political institutes and paved the way for direct participation which creates the “concrete democracy”. People are aware of the election during the continuation of local elections including individual, group, network, and community.

Moreover, the communities’ closer association with the outsiders has brought increasing fluctuation and risk the way in which persuasively the communities to organize their networking, either local or external institutes. Accordingly, the social networks that ensue in the area of study can be categorized into 3 types. These three types are the small manufacturing, the natural conservation, and the political cluster – commonly the red shirt group.

To summarize, economic changes and decentralization through local administrative organizations are the significant conditions that create opportunities, choices, and autonomy for people especially lower groups in the rural areas. Even

though, the way to access the power might be relatively less than the other groups. While elite groups enjoy benefit from the change in local politics, but the others also empower themselves and have more power to negotiate. These continuing changes considerably introduce the collaboration between meaning of life, relationship, and expectation of social institution.